

**Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»**

Факультет гуманітарної та економічної освіти
Кафедра філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін

**РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

**ФІЛОСОФІЯ НАУКИ І МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
(назва навчальної дисципліни)**

**підготовки здобувачів
рівня вищої освіти _____ доктор філософії
(назва рівня вищої освіти)
спеціальності _____ 011 Науки про освіту
(шифр і назва спеціальності)
за освітньо-науковою програмою
«Освітні, педагогічні науки»
(назва програми)
мова навчання – українська**

Слов'янськ - 2020 р.

Розробники:

Мозговий Л.І., професор кафедри філософії, соціально - політичних і правових наук ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»;

Абизова Л.В., кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціально - політичних і правових наук ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Рецензенти:

Ємельяненко Г.Д., доктор філософських наук, професор кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Попова Г.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри менеджменту ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Робоча навчальна програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Протокол № 1 від «27» серпня 2021 р.

Завідувач кафедри Федь В.А.
(ПБ)

Погоджено групою забезпечення спеціальності 011– Освітні, педагогічні науки

Керівник групи забезпечення

Саяпіна С.А.

Затверджено та рекомендовано до впровадження
вченою радою
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»

«28» серпня 2020 р.
протокол №1

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 6	Обов'язкова дисципліна	
Загальна кількість годин – 180	Рік підготовки:	
	1-й	1-й
	Семестр	
	1, 2-й	1, 2-й
Тижневих годин для денної форми навчання: контактних – 3, самостійної роботи здобувачів – 5	Лекції	
	40 год.	40 год.
	Практичні	
	20 год.	20 год.
	Самостійна робота	
	год. 120	120 год.
Вид контролю: екзамен		

Метою вивчення навчальної дисципліни «Філософія науки і методологія дослідження» є підвищення рівня філософської культури здобувачів, формування цілісного уявлення про науку як особливий вид людської діяльності, соціальний інститут і важливу сферу сучасної культури, закономірності історичного розвитку науки, ознайомлення зі світоглядними основами наукового знання, з гуманістичним постнекласичним образом сучасної науки, нормативними і ціннісними орієнтирами наукової діяльності, формування професійної готовності аспірантів до самостійної успішної науково-дослідної та викладацької роботи у вищій школі.

**2. Матриця компетентностей, програмних результатів навчання,
результатів навчання, методів навчання, методів контролю з навчальної дисципліни (обов'язкова)
«Філософія науки і методологія дослідження»**

Компетентності, які формуються з посиланням на шифр відповідно до освітньої програми	Програмні результати навчання з посиланням на шифр відповідно до освітньої програми	Методи навчання	Методи контролю
<p>ЗК-1. Здатність проектувати й здійснювати комплексні дослідження на засадах системного наукового світогляду, сформованих знань із філософії наукової діяльності та соціокультурних проблем.</p> <p>ЗК-2. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).</p> <p>ЗК-7. Навички міжособистісної взаємодії.</p> <p>СК 2. Готовність здійснювати освітню й науково-дослідницьку діяльність на основі гуманістичного світогляду і глибокого проникнення в суть педагогічних явищ і процесів із залученням широкого кола наукових джерел.</p> <p>СК 3. Здатність інтерпретувати результати педагогічного дослідження, оцінювати межі їх застосування, можливі ризики впровадження в освітньому й соціокультурному середовищі, розробляти напрями подальших досліджень.</p> <p>СК 11. Здатність виділяти актуальні проблеми розвитку педагогіки та сучасної системи освіти, аналізувати та пропонувати оптимальні шляхи їх вирішення науковому товариству.</p>	<p>ПРН 1. Оперувати основними концепціями, теоріями, проблемами філософії й методології науки, змістом сучасних філософських дискусій з проблем розвитку суспільства та освіти.</p> <p>ПРН 2. Застосовувати основні наукові підходи і методи науково-дослідної діяльності; методи критичного аналізу й оцінки сучасних наукових досягнень під час розв'язування дослідницьких і практичних завдань, у тому числі в міждисциплінарних галузях.</p> <p>ПРН 4. Добирати методи науково-дослідної діяльності, методи генерування нових ідей під час розв'язання дослідницьких і практичних завдань у обраній та суміжних галузях; методи критичного аналізу й оцінки сучасних наукових досягнень.</p>	<p>Словесні методи: інтерактивні лекції (проблемні лекції, лекції-дискусії, лекції-демонстрації з використанням мультимедійного обладнання);</p> <p>Практичні методи: практичні заняття, діалог, дискусії, робота в групах, робота в парах, «мозкова атака», «мозковий штурм», метод рефлексії;</p> <p>Наочні методи: методи спостереження, ілюстрації, демонстрації, презентації, метод створення ментальних карт;</p>	<p>Спостереження за активністю здобувачів, доповідь, есе, наукове повідомлення, презентації, виконання контрольних завдань, екзамен</p>

3. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усього	зокрема					усього	зокрема				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1 Наука в культурі сучасної цивілізації	20	4	2			15	44	4	2			15
Тема 2. Виникнення науки та етапи її розвитку	20	6	4			15	2	6	4			15
Тема 3. Динаміка наукового знання	20	4	2			15	18	4	2			15
Тема 4. Загальні моделі розвитку науки в сучасній філософії	20	4	2			15	2	4	2			15
Тема 5. Структура наукового пізнання	20	4	2				2	4	2			
Тема 6. Форми наукового знання	20	4	2			30	40	4	2			30
Тема 7. Методологічний арсенал науки	20	6	2					6	2			
Тема 8. Наука і освіта: контексти взаємодії	20	4	2					4	2			
Тема 9. Особливості сучасного етапу розвитку науки: аксіологічні аспекти	20	4	2			30	42	2	2			30
Усього годин	180	40	20			120	180	40	20			120

4. Програма навчальної дисципліни

4.1. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		дфн	зфн
1	Наука в культурі сучасної цивілізації	4	4
2	Виникнення науки та етапи її розвитку	6	6
3	Динаміка наукового знання	4	4
4	Загальні моделі розвитку науки в сучасній філософії	4	4
5	Структура наукового пізнання	4	4
6	Форми наукового знання	4	4
7	Методологічний арсенал науки	6	6
8	Наука і освіта: контексти взаємодії	4	4
9	Особливості сучасного етапу розвитку науки: аксіологічні аспекти	4	4
Разом		40	40

4.2. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		дфн	зфн
1	Предметна сфера філософії науки	4	4
2	Проблема зростання наукового знання	4	4
3	Наукове пізнання і знання	4	4
4	Глобальний еволюціонізм і сучасна наукова картина світу	4	4
5	Етичні проблеми науки XXI століття	4	4
Разом		20	20

4.3. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		дфн	зфн
1	Наука як покликання і професія	30	30
2	Соціокультурні виміри сучасної науки	30	30
3	Типи наукової раціональності	30	30
4	Етичні виміри новітніх науково-технологічних практик(нейролінгвістичне програмування, генна інженерія, клонування, трансплантація тощо)	30	30
Разом		120	120

5. Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти

За накопичувальною 100 - бальною шкалою	За національною шкалою	
	<i>для екзаменів, звітів з практики, курсових робіт</i>	<i>для заліків</i>
	90 -100 балів	відмінно
89 - 75 балів	добре	
60 - 74 балів	задовільно	
26 - 59 балів	незадовільно	не зараховано
0 - 25 балів	неприйнято	

6. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: завдання для вхідного, поточного та підсумкового контролю, взаємоконтролю

(взаємооцінювання), самоконтролю (рефлексія, самооцінювання), усного, письмового опитування, оцінювання самостійної роботи (повідомлення, есе, презентація, ментальна карта, таблиця, тощо), семестровий екзамен.

Питання до екзамену

1. Наука в культурі сучасної цивілізації. Співвідношення науки, культури і цивілізації.
2. Наука в системі культури. Багатоаспектність феномена науки.
3. Наука і філософія. Наука і мистецтво. Статус науковості філософії.
4. Роль науки в сучасній освіті і формування особистості.
5. Традиційні та техногенні типи цивілізацій.
6. Загальна характеристика основних філософських проблем науки і освіти. Класифікація сучасних наук.
7. Наука як предмет філософської рефлексії.
8. Співвідношення світоглядних, філософських, методологічних, логіко-гносеологічних і соціологічних аспектів науки.
9. Цінності наукової раціональності. Типи наукової раціональності.
10. Соціальна сутність та функції науки.
11. Структура соціальних відносин у науці.
12. Соціально-практична зумовленість науки.
13. Основні історичні етапи розвитку науки.
14. Особливості розвитку сучасної науки.
15. Закономірності розвитку науки.
16. Диференціація та інтеграція наук, їх діалектична взаємодія. Формування міждисциплінарних зв'язків.
17. Математизація науки.
18. Роль науки у подоланні сучасних глобальних проблем.
19. Наукові революції, їх структура і різновиди.
20. Загальна модель розвитку науки в концепціях К.Поппера та І. Лакатоса.
21. Загальна модель розвитку науки в концепціях П.Фейєрабента і С.Тулміна.
22. Наукове пізнання, його структура і особливості.
23. Види і рівні наукового знання.
24. Динаміка науки як процес створення нового знання.
25. Складові елементи логічної структури науки: засади, принципи, закони, категорії, ідеї, теорії.
26. Форми становлення і розвитку наукового знання: факт, проблема, ідея, гіпотеза, теорія.
27. Раціональне, нераціональне та ірраціональне в науці.
28. Роль мови в процесі становлення наукової теорії.
29. Структура науково-пізнавальної діяльності.
30. Специфіка соціального пізнання.
31. Етапи пізнавального процесу.
32. Критерії науковості і новизни знань.
33. Проблема закономірності історичної зміни теорії.
34. Методи побудови теорій.
35. Стиль наукового мислення.
36. Наука як теорія і метод.
37. Сутність і структура наукового методу пізнання.
38. Типологія наукових методів.
39. Характеристика методів емпіричного дослідження.
40. Характеристика методів теоретичного дослідження.
41. Характеристика методів експериментального дослідження.
42. Метод і методологія.

43. Методологія і методика.
44. Філософська методологія, її світоглядний, евристичний і прогностичний потенціал.
45. Проблема об'єктивної і суб'єктивної реальності в науці.
46. Емпірична і теоретична реальність.
47. Рівні і форми організації реальності.
48. Наукове пізнання простору і часу.
49. Проблема детермінізму.
50. Наукова картина світу.
51. Техніка і технологія.
52. Людина як суб'єкт і об'єкт технологічної цивілізації.
53. Суспільство і науково-технічна творчість.
54. Продуктивний і репродуктивний момент у науково-технічній творчості.
55. Розвиток технічних наук від промислової революції XVIII ст. до науково-технічної революції XX ст.
56. Становлення технічних знань сучасного типу.
57. Прогрес сучасної техніки і технології та зміна форми, змісту і характеру праці.
58. Специфіка методів соціально-гуманітарних наук.
59. Сцієнтизм і антисцієнтизм, технократія і технофобія як крайні світоглядні оцінки НТР і її соціальних наслідків.
60. Економічні та екологічні аспекти розвитку науки і техніки.
61. Науково-технічна діяльність як космопланетарний фактор.
62. Альтернативні можливості використання результатів розвитку науки, техніки, технології.
63. Аксіологічна суверенність науки і соціальна відповідальність учених за долю людства.
64. Соціальні умови і детермінанти забезпечення оптимального співвідношення науки, техніки і технології.
65. Взаємозв'язок функцій науки та її ціннісних орієнтацій. Критика абсолютистських домагань науки.
66. Етика наукової критики і наукових дискусій.
67. Наукові революції як трансформація основ науки.
68. Глобальні наукові революції та історична зміна типів наукової раціональності: класична, некласична, постнекласична.
69. Синергетичні системи і нові стратегії наукового пошуку.
70. Глобальний еволюціонізм і сучасна картина світу.
71. Осмислення взаємозв'язків наукових і соціальних цінностей як умови сучасного розвитку.
72. Етос науки і нові етичні проблеми науки XXI століття.
73. Академічна риторика: етика наукових дискусій.
74. Постнекласична наука і зміна світоглядних орієнтацій.
75. Співвідношення науки і паранауки. Багатоманітність форм знання.

7. Рекомендована література

Основна

1. Гуроров О.І. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посібник. Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. Харків.: ХНАУ, 2017. 272 с.
2. Добронравова І.С. Практична філософія науки. Збірка наукових праць. Суми: Університетська книга, 2017. 352 с.
3. Кузь О. М., Чешко В. Ф. Філософія науки: навчальний посібник. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 172с.
4. Петрушенко В.Л. Основи філософських знань: Курс лекцій. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти, 3-тє видання, виправлене та доповнене. Львів: "Новий Світ-2000", 2020. – 296 с.

5. Філософія освіти і науки : навч. посібн. / І.С. Алексейчук та ін. 2-ге вид. переробл. та доповн. Слов'янськ: Вид-во Б. Маторіна, 2019. 365 с.

Допоміжна

1.Абизова Л.В. Філософія інформаційної доби. Антропологічні виміри філософських досліджень [Текст] : матеріали 8-ої міжнародної наукової конференції, Дніпро, Д.: ДНУЗТ, 2019. с. 4 – 6.

2. Духовність особистості: методологія, теорія і практика: збірник наукових праць. Гол. редактор Г.П. Шевченко. Вип. 5 (80). Сєверодонецьк: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2017. 248 с.

3.Національна академія педагогічних наук України — 25 років [інформаційний довідник]. Київ: Видавничий дім «Сам», 2017. 144 с.

4.Національний освітньо-науковий глосарій. Київ: ТОВ «КО НВІ ПРІНТ», 2018. 524с.

5.Семенюк Е., Мельник В. Філософія сучасної науки і техніки : підручник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 364 с.

6. Наукове забезпечення розвитку освіти в Україні: актуальні проблеми теорії і практики (до 25-річчя НАПН України): збірник наукових праць / За ред. Кременя В. Г. Київ : Сам, 2017. 400 с.

7. Філософія освіти і науки : навч. посібн. / В.П. Загороднюк та ін. Київ: Знання України, 2017. 348 с.

8.Філософія науки: підручник. І. С. Добронравова та ін. Київ: ВПЦ «Київський університет». 2018. 255 с.

9.Філософські засади коригування вітчизняного освітнього простору. Сучасна освіта – доступність, якість, визнання: збірник наукових праць XI Міжнародної науково-методичної конференції, 13–14 листопада 2019 року, м. Краматорськ. під заг. ред. С. В. Ковалевського. Краматорськ : ДДМА, 2019. С. 11 – 13.

8. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1.<http://plato.stanford.edu/> Філософська енциклопедія Стенфордського університету.

2.<https://www.rationality.org/> Центр прикладної раціональності

3. <http://lib.onu.edu.ua/> Бібліотека ОНУ ім. І.І.Мечникова.

4.<http://www.ognb.odessa.ua/> Бібліотека ім. М.Горького.

5. <http://www.nbu.gov.ua/> Бібліотека ім. В.Вернадського.

6.<http://lib-gw.univ.kiev.ua/> Бібліотека ім. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

7.<http://www.filosof.com.ua/> Інститут філософії НАН України імені Григорія Сковороди.

8.<http://www.philosof.onu.edu.ua/> Сайт Філософського факультету ОНУ ім.

І.І.Мечникова.

9.<http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/dict.html> Найвидатніші філософи світу та України.

10.<http://ihtik.lib.ru/index.html> Електронна бібліотека Іхтіка.

12.<http://zakon.rada.gov.ua> Сайт Верховної Ради України, база законів і нормативних актів

Енциклопедії і довідники:

1. <http://vesna.samm.it.kiev.ua/>

2. <http://www.slovnyk.org/Ink/dic.html>

9. Посилання на дистанційний курс

Дистанційний курс «Філософія науки і методологія дослідження»
<http://ddpu.edu.ua:9090/moodle/course/view.php?id=2104>